

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

การที่จะทำให้คนไทยเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ได้นั้น การบริหารจัดการด้านการศึกษาเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งที่จะเป็นตัวขับเคลื่อนองค์การทางการศึกษาให้เกิดการพัฒนาและเป็นบุคคลที่สมบูรณ์มีประสิทธิภาพ ซึ่งการบริหารจัดการที่ดีนั้นจะต้องมีการกระจายอำนาจ ให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ ซึ่งสอดคล้องกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 80 (3) ที่กำหนดให้พัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการจัดการศึกษาในทุกระดับและทุกรูปแบบให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม (คณะวิชาการ, 2554, หน้า 38) และพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 มาตรา 9 และ 39 กำหนดให้มีการจัดระบบโครงสร้างและกระบวนการจัดการศึกษาของไทยให้มีความหลากหลายทั้งในด้านนโยบายและทางปฏิบัติ ให้กระทรวงกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษา ทั้งการบริหารวิชาการ การบริหารงบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารทั่วไป ไปยังคณะกรรมการและสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษาโดยตรง นอกจากนี้จะต้องมีคณะกรรมการคอยกำกับดูแลโดยมีทั้งหมด 3 ระดับคือ ระดับกระทรวง ระดับเขตพื้นที่และระดับสถานศึกษา ซึ่งคณะกรรมการของแต่ละระดับจะเข้ามามีบทบาทในการตรวจสอบการทำงาน การกำหนดนโยบายเพื่อให้ทุกส่วนในสังคมได้มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2545, หน้า 6-7 และ 24)

การบริหารสถานศึกษา คืองานในหน้าที่ของผู้บริหารสถานศึกษาโดยตรง ซึ่งจำแนกเป็นหมวดหมู่แตกต่างกันออกไปตามลักษณะงาน ตามโครงสร้างของการจัดองค์กร ตามระบบการศึกษา และตามแนวคิดของนักบริหารการศึกษาแต่ละคน บทบาทหน้าที่ของผู้บริหารสถานศึกษาที่สำคัญต้องใช้ความเป็นหัวหน้าในการใช้อำนาจและตำแหน่งที่มีในการบริหารจัดการให้การศึกษาของสถานศึกษาได้บรรลุเป้าหมาย ทั้งนี้ผู้บริหารต้องมีความเป็นมืออาชีพ ผู้บริหารเปรียบเสมือนจอมทัพสำคัญที่จะนำพาองค์กรให้ก้าวไปในกระแสแห่งการปฏิบัติรูปได้อย่างมีประสิทธิภาพและศักดิ์ศรี ผู้บริหารในยุคแห่งการเปลี่ยนแปลงทางบริบทหลากหลายส่วนนั้น น่าจะเปรียบได้กับผู้บริหารมืออาชีพ ซึ่งเปรียบประดุจ หัวจักรสำคัญของขบวนรถไฟ ยุคปฏิรูปการศึกษาที่จะทำหน้าที่สำคัญต่อการขับเคลื่อน ขบวนรถไฟไปสู่เป้าหมายที่พึงประสงค์ได้โดยกำหนดเป็นยุทธศาสตร์การจัดการศึกษาสู่การปฏิบัติที่แสดงให้เห็นถึงศักยภาพ คุณภาพ เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในเขตพื้นที่การศึกษา (สุรศักดิ์ ปาเฮ, 2553, หน้า 27-28)

การบริหารจัดการให้การศึกษาของสถานศึกษาบรรลุเป้าหมาย ผู้บริหารที่พึงประสงค์ควรมีคุณสมบัติที่สำคัญหลายด้าน เช่น มีภูมิรู้ ผู้บริหารการศึกษาต้องมีความรู้ทางวิชาการ ศาสตร์ เข้าใจหลักการ แนวคิด ทฤษฎีทางการบริหาร มีทักษะที่จำเป็นในการบริหารงาน รวมทั้งมีความรู้ทางด้านพฤติกรรมศาสตร์ สำหรับผู้บริหารมืออาชีพต้องสามารถปฏิบัติภารกิจให้ครบถ้วนตามที่กฎหมายกำหนดไว้ให้ ต้องส่งเสริมการปฏิรูปการเรียนรู้ คำนึงถึงประโยชน์ของผู้เรียนเป็นสำคัญ ให้มีความสำคัญกับการพัฒนาบุคลากร จัดให้ระบบการประกันคุณภาพภายใน บริหารการเงินอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล รวมทั้งส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการบริหาร และการจัดการเรียนการสอน (ธีระ รุญเจริญ, 2550, หน้า 29-37)

นอกจากนี้ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ได้บัญญัติไว้ในมาตรา 8 (2) และมาตรา 9 (6) ให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา โดยให้ยึดหลักการมีส่วนร่วมของบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา และสถาบันสังคม และในด้านการจัดกระบวนการเรียนรู้ มาตรา 24 (6) บัญญัติให้สถานศึกษาและหน่วยงานดำเนินการจัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นได้ตลอดเวลา ทุกสถานที่ มีการประสานความร่วมมือกับบิดามารดา ผู้ปกครองนักเรียนและบุคคลในชุมชนทุกฝ่าย (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2545, หน้า 6-7 และ 15) เช่นเดียวกับศิริกาญจน์ โกสุมภ์ (2542, หน้า 214) ที่ได้เสนอแนวคิดไว้ว่า สิ่งสำคัญที่จะกำหนดกระบวนการและแบบแผนของการมีส่วนร่วมของประชาชน คือ ผู้นำชุมชน ผู้บริหารโรงเรียน คณะกรรมการโรงเรียน คณะครูและผู้ปกครองนักเรียน ประการสำคัญที่สุด คือ เจือปนในทางด้านบริการของชุมชนที่เกี่ยวกับสภาพแวดล้อมของชุมชนและทางด้านโรงเรียน ที่สำคัญคือการกำหนดความมุ่งหมายของการมีส่วนร่วมของชุมชนและโรงเรียนให้ตรงกันในการจัดการศึกษา ส่วนกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนและโรงเรียนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีขั้นตอนสำคัญ คือ การศึกษาข้อมูลพื้นฐานก่อนร่วมดำเนินการ การสร้างความสัมพันธ์ของประชาชนในชุมชน การสร้างเครือข่ายของกลุ่มผู้มีส่วนร่วม การสร้างกิจกรรม การต่อรองเพื่อการดำเนินการ การร่วมดำเนินการ การร่วมการประเมินผลการดำเนินการ และการร่วมกันรับผลประโยชน์จากการดำเนินการ ดังนั้น แนวทางที่จะจัดการศึกษาโดยการมีส่วนร่วมจะต้องมีการรณรงค์สร้างสำนึกร่วม โดยการสร้างกระแส ทำการเมืองให้เป็นประชาธิปไตย กระจายอำนาจการจัดการศึกษาไปให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วม ให้สามารถจัดการศึกษาได้หลายรูปแบบอย่างมีประสิทธิภาพ

ผู้บริหารหรือผู้นำหรือผู้จัดองค์การหรือหัวหน้างาน ไม่ว่าหน่วยงานเล็กหรือหน่วยงานใหญ่ หน่วยงานราชการหรือเอกชนก็ตาม ย่อมมีบทบาทที่เป็นผลต่อการสำเร็จหรือประสิทธิภาพของงานเป็นอย่างยิ่ง บางครั้งการจัดองค์การแม้จะไม่เรียบร้อยถูกต้องอยู่บ้างก็อาจได้รับผลงานสูงได้ หากผู้บริหารมีคุณลักษณะที่ดี แต่ถ้าคุณลักษณะหรือพฤติกรรมในการนำของผู้บริหารไม่ดี แม้การจัดองค์การถูกต้องหรือดีเพียงใดก็ตาม ผลงานที่เกิดขึ้นของหน่วยงานนั้นๆ ย่อม

สมบูรณ์ได้ยาก ดังนั้นผู้บริหารหรือผู้นำจะต้องมีคุณสมบัติเหมาะสม มีพฤติกรรมในการนำที่ถูกต้องเหมาะสม เพราะความสำเร็จของงานทุกด้านขององค์การขึ้นอยู่กับผู้บริหารหรือผู้นำ ซึ่งจะวินิจฉัยสั่งการหรือตัดสินใจแก้ปัญหาต่างๆ เพื่อให้งานเกิดประสิทธิภาพ ซึ่งคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารหรือผู้นำนั้น ควรที่จะประกอบด้วยเรื่องที่สำคัญ ได้แก่ คุณลักษณะด้านบุคลิกภาพ คุณลักษณะด้านความเป็นผู้นำ คุณลักษณะด้านความรู้ทางวิชาการ และคุณลักษณะด้านความสามารถในการบริหาร (วิเชียร วงศ์คำจันทร์, 2544, หน้า 2) นอกจากผู้บริหารสถานศึกษาจะเป็นบุคคลที่มีลักษณะพิเศษกว่าคนอื่น ๆ ในองค์กรแล้ว การจัดการศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษาก็ต้องตระหนักและให้ความสำคัญแก่ชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ประชาชน เอกชน และภูมิปัญญาท้องถิ่นให้มีส่วนร่วมจัดการศึกษา ซึ่งคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นผู้มีบทบาทและหน้าที่ในการจัดการศึกษาร่วมกับโรงเรียน โดยให้ความร่วมมือสนับสนุนทางการเงิน วัสดุและแรงงาน เพื่อให้การจัดการศึกษาเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากจะให้การสนับสนุนดังกล่าวแล้ว ควรมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น เสนอแนะเพื่อปรับปรุงสถานศึกษาให้ได้มาตรฐาน (กิติมา ปรีดีดิolk, 2542, หน้า 5)

จากผลงานวิจัยของหลายประเทศได้ข้อสรุปตรงกันว่า คุณลักษณะที่มีในตัวผู้บริหารในหลายด้าน มีผลต่อการปฏิบัติตามนโยบายการปฏิรูปการศึกษา ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญลำดับต้นๆ ที่จะช่วยให้การปฏิรูปการศึกษาประสบผลสำเร็จ ในประเทศต่างๆ จึงดำเนินยุทธศาสตร์ที่จะให้ได้ผู้บริหารสถานศึกษาที่มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ เช่น สหราชอาณาจักร ได้ระบุถึงผู้ที่จะเป็นผู้บริหารสถานศึกษาว่า จะต้องมีความรู้ทักษะในการบริหารจัดการสูง มีประสบการณ์มานาน และมีผลงานที่แสดงถึงความรับผิดชอบต่อสาธารณชน เช่นเดียวกับประเทศออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ และสิงคโปร์ ที่ให้ความสำคัญของผู้บริหารสถานศึกษาในเรื่องความคิดสร้างสรรค์ การนำนวัตกรรมมาใช้เพื่อสร้างความเป็นเลิศให้เกิดแก่ผู้เรียน และเชื่อว่าผู้บริหารสถานศึกษาเป็นจุดสำคัญ ที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงตามนโยบายการปฏิรูปการศึกษา (รุ่งเรือง สุขภิรมย์, 2544, หน้า 9-10) จะเห็นได้ว่า ความสำเร็จของการปฏิรูปการศึกษานั้นอยู่ที่สถานศึกษา ซึ่งเป็นหน่วยปฏิบัติในการพัฒนาผู้เรียนที่ใกล้ชิดที่สุด ผู้ที่มีบทบาทสำคัญยิ่งต่อความสำเร็จหรือความล้มเหลวขององค์การคือผู้บริหารสถานศึกษา (รุ่งแก้วแดง, 2545, หน้า 1)

จากการประเมินคุณภาพภายในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาสิงห์บุรีโดยหน่วยงานต้นสังกัด ปีการศึกษา 2552 มาตรฐานที่ 11 ด้านผู้บริหารมีภาวะผู้นำและมีความสามารถในการบริหารจัดการ มี 4 ตัวชี้วัด คือ 1) มีคุณธรรม จริยธรรมและปฏิบัติตามจรรยาบรรณของวิชาชีพ 2) มีความคิดริเริ่ม มีวิสัยทัศน์และเป็นผู้นำทางวิชาการ 3) มีความสามารถในการบริหารวิชาการและการจัดการ และ 4) การบริหารที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล พบว่า ผลการประเมินอยู่ในระดับต้องปรับปรุงเร่งด่วน 1 โรงเรียน ต้องปรับปรุง 2 โรงเรียน และพอใช้ 18 โรงเรียน คิดเป็นร้อยละ 15.67 (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

ประถมศึกษาสิงห์บุรี, 2553, หน้า 9-16) และจากสภาพปัญหาการจัดการศึกษาในปัจจุบัน มีสภาพปัญหาในด้านระบบบริหารและการจัดการ คือ ความไม่ต่อเนื่องของนโยบายและแผนงานหลักของการจัดการศึกษา สภาพปัญหาทางด้านคุณภาพของการจัดการศึกษาประสบปัญหาสำคัญในเรื่องผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำในวิชาหลัก เช่น คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และภาษาต่างประเทศ ซึ่งเกิดขึ้นจากปัจจัยที่เกี่ยวกับหลักสูตร สื่อ และกระบวนการจัดการเรียนการสอน ในปัจจุบันครูและบุคลากรทางการศึกษาบางส่วนยังขาดความรู้ความสามารถและทักษะในการจัดการเรียนการสอน การถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ ขาดการมีจิตสำนึกและจิตวิญญาณของความเป็นครู นอกจากนี้ผู้บริหารสถานศึกษาบางส่วนยังไม่ได้รับการฝึกอบรมให้ปฏิบัติหน้าที่อย่างมีประสิทธิภาพ ขาดความรู้ความเข้าใจในการบริหารงาน มีภาวะผู้นำน้อย ตลอดจนขาดทักษะในการบริหารและการจัดการด้านการศึกษา และคุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษาก็เป็นปัจจัยสำคัญอีกประการหนึ่งที่จะโน้มน้าวให้ผู้ร่วมงานเต็มใจให้ร่วมมือในการปฏิบัติงานเพื่อให้บรรลุเป้าหมายของสถานศึกษาและประสบความสำเร็จ สภาพปัญหาสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาการประถมศึกษาสิงห์บุรีมีหลายประการ อาทิ ผู้บริหารขาดความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการบริหาร การพัฒนาการศึกษาขาดทักษะและประสบการณ์ด้านการบริหารบุคลากร รวมทั้งขาดคุณลักษณะและพฤติกรรมที่เหมาะสมในการพัฒนาสถานศึกษาให้มีคุณภาพสูงขึ้น (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาการประถมศึกษาสิงห์บุรี, 2555, หน้า 78)

ดังนั้นผู้บริหารสถานศึกษาจึงเป็นตำแหน่งที่สังคมคาดหวังให้เป็นผู้นำในสถานศึกษา ด้วยเหตุนี้ทำให้ผู้ดำรงตำแหน่งผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องเป็นผู้บริหารการศึกษามีอาชีพตามแนวทางที่กำหนดไว้ 5 ด้าน ได้แก่ ด้านบุคลิกภาพ ด้านคุณธรรมจริยธรรม จรรยาบรรณ ด้านความสามารถ/ทักษะ ด้านมนุษยสัมพันธ์ และด้านทักษะการบริหาร (ธีระ รุญเจริญ, 2546, หน้า 34-36) ลักษณะของผู้นำดังกล่าวนี้ ผู้บริหารสถานศึกษาต้องใช้ในการบริหารงานทั้งเพื่อให้เกิดความพึงพอใจต่อครู และคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งเป็นองค์ประกอบที่มีความสำคัญต่อการบริหาร เพราะความพึงพอใจในการปฏิบัติงานเป็นความรู้สึกที่ดีต่อการทำงาน เกิดความตั้งใจในการทำงาน เต็มใจอุทิศเวลา แรงกาย ความคิดเพื่อตอบสนองความต้องการของหน่วยงาน ส่งผลต่อประสิทธิภาพและประสิทธิผลของงาน รวมทั้งส่งผลต่อความสำเร็จและเป็นไปตามเป้าหมายขององค์กร อนึ่ง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสิงห์บุรี มีหน้าที่กำกับดูแลโรงเรียนในสังกัด จำนวน 122 โรงเรียน 1 สาขา (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาการประถมศึกษาสิงห์บุรี, 2555, หน้า 7) ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของครูและคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาการประถมศึกษาสิงห์บุรี เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปใช้เป็นแนวทางและข้อเสนอแนะให้ผู้บริหารสถานศึกษา พัฒนาปรับปรุงตนเองในการปฏิบัติงานเพื่อให้การบริหารสถานศึกษามีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

ความมุ่งหมายของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษา ตามความคิดเห็นของครูและคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสิงห์บุรี
2. เพื่อเปรียบเทียบคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษา ตามความคิดเห็นของครูและคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสิงห์บุรี จำแนกตาม เพศ อายุ ระดับการศึกษา ตำแหน่งหน้าที่ และขนาดสถานศึกษา

ความสำคัญของการวิจัย

ผลการวิจัยนี้จะเป็นประโยชน์ต่อผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสิงห์บุรี ในการนำไปปรับปรุงตนเองให้เกิดคุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษาที่สอดคล้องกับลักษณะที่พึงประสงค์ของครูและคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และเพื่อให้หน่วยงานทางการศึกษาระดับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ได้นำข้อมูลผลการวิจัยไปใช้เป็นแนวทางในการ สรรหา คัดเลือก และปรับปรุงพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาให้เป็นไปตามคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ตามความคิดเห็นของครูและคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานต่อไป

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งศึกษาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของครูและคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสิงห์บุรี โดยมีขอบเขตการวิจัย ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ ครูและคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสิงห์บุรี ปีการศึกษา 2556 ในโรงเรียน 122 แห่ง 1 สาขา ประกอบด้วยครู 1,474 คน และคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน 1,182 คน รวมทั้งสิ้น 2,656 คน (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสิงห์บุรี, 2556, ย่อหน้า 2)

1.2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ได้แก่ ครู และคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสิงห์บุรี ปีการศึกษา 2556 จำนวน 348 คน เนื่องจากประชากรมีจำนวนที่แน่นอน (finite population) จึงใช้สูตรยามาเน่ (Yamane) ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 และยอมให้มีความคลาดเคลื่อนได้ 0.05 คำนวณหาขนาดกลุ่มตัวอย่าง (สุริย์ ศิริโกคาภิรมย์, 2553, หน้า 34-35)

2. ตัวแปรที่ศึกษา

2.1 ตัวแปรอิสระ (independent variables) ได้แก่สถานภาพของผู้ตอบ ดังนี้

2.1.1 เพศ

- 1) ชาย
- 2) หญิง

2.1.2 อายุ

- 1) น้อยกว่า 35 ปี
- 2) 35 - 45 ปี
- 3) มากกว่า 45 ปี

2.1.3 ระดับการศึกษา

- 1) ต่ำกว่าปริญญาตรี
- 2) ปริญญาตรีหรือเทียบเท่า
- 3) สูงกว่าปริญญาตรี

2.1.4 ตำแหน่งหน้าที่

- 1) ครู
- 2) คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

2.1.5 ขนาดสถานศึกษาที่สังกัด

- 1) ขนาดเล็ก (จำนวนนักเรียนไม่เกิน 120 คน)
- 2) ขนาดกลาง (จำนวนนักเรียน 121 - 300 คน)
- 3) ขนาดใหญ่ (จำนวนนักเรียนมากกว่า 300 คน)

2.2 ตัวแปรตาม ได้แก่ คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของครูและคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสิงห์บุรี ประกอบด้วย 5 ด้าน ดังนี้

2.2.1 ด้านบุคลิกภาพ

2.2.2 ด้านคุณธรรมจริยธรรม

2.2.3 ด้านความสามารถทางสติปัญญา

2.2.4 ด้านมนุษยสัมพันธ์

2.2.5 ด้านทักษะการบริหาร

นิยามศัพท์เฉพาะ

การวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ให้ความหมายและขอบเขตของคำที่ใช้ ดังต่อไปนี้

คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษา หมายถึง คุณสมบัติที่มีอยู่ประจำตัวหรือลักษณะเฉพาะพึงมีของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาสิงห์บุรี ที่มีมาแต่กำเนิด และที่เกิดจากการพัฒนาการเรียนรู้ที่สั่งสมอยู่ในตัวบุคคลที่นำมาใช้ประกอบการปฏิบัติหน้าที่ที่รับผิดชอบให้ประสบความสำเร็จ ตามความคิดเห็นของครูและคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ใน 5 ด้าน คือ ด้านบุคลิกภาพ ด้านคุณธรรมจริยธรรม ด้านความสามารถทางสติปัญญา ด้านมนุษยสัมพันธ์ และด้านทักษะการบริหาร

1. **ด้านบุคลิกภาพ** หมายถึง ลักษณะเฉพาะของผู้บริหารสถานศึกษา ซึ่งแสดงออกเป็นพฤติกรรมและเป็นเอกลักษณ์ของตน ทั้งทางด้านรูปร่างหน้าตา ความคิด ความรู้สึก และพฤติกรรมต่างๆ

2. **ด้านคุณธรรมจริยธรรม** หมายถึง การประพฤติปฏิบัติตนของผู้บริหารสถานศึกษาที่เป็นอุปนิสัยที่ฝังาม โดยมีความรู้สึกผิดชอบชั่วดีทั้งทางกาย วาจาและจิตใจต่อการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของตน ซึ่งเกิดจากการไตร่ตรองและมีจิตสำนึกที่ฝังามอันเป็นที่ยอมรับโดยทั่วไป

3. **ด้านความสามารถทางสติปัญญา** หมายถึง การที่ผู้บริหารสถานศึกษา มีความรอบรู้และความเฉลียวฉลาด มีไหวพริบ สามารถใช้ความคิดอย่างสมเหตุสมผล มีความสามารถทางด้านการเรียนรู้ การจดจำ การวินิจฉัย และการตัดสินใจ โดยนำไปใช้ในการปฏิบัติงานให้ประสบความสำเร็จ

4. **ด้านมนุษยสัมพันธ์** หมายถึง พฤติกรรมที่แสดงออกของผู้บริหารสถานศึกษา ถึงการปฏิบัติตนด้านความสัมพันธ์กับบุคคลอื่น ทั้งภายในและภายนอกองค์กร เพื่อให้เข้าใจและเกิดความร่วมมือร่วมใจในการทำงานให้เกิดประโยชน์สูงสุดตามเป้าหมายของสถานศึกษา มีความพอใจและสบายใจในการทำงานร่วมกัน

5. **ด้านทักษะการบริหาร** หมายถึง ความชำนาญในการปฏิบัติงานตามบทบาททางการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาได้อย่างถูกต้องและรวดเร็ว ใช้ทั้งศาสตร์และศิลป์ในการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่มาจัดกิจกรรมต่างๆ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายของสถานศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีความสามารถเปลี่ยนความรู้ ความเข้าใจในการบริหารออกมาในรูปของการกระทำ

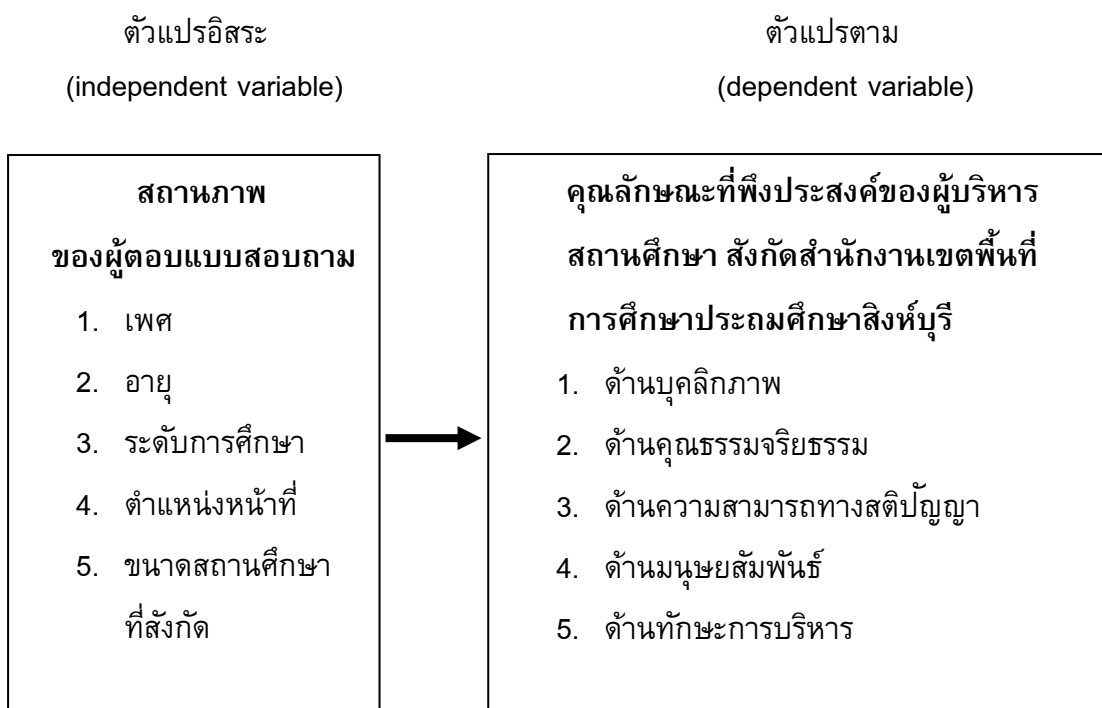
ผู้บริหารสถานศึกษา หมายถึง บุคลากรวิชาชีพที่รับผิดชอบการบริหารสถานศึกษา ปฏิบัติหน้าที่ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสิงห์บุรี ได้แก่ ผู้อำนวยการสถานศึกษา รองผู้อำนวยการสถานศึกษา หรือผู้ที่ได้รับมอบหมายให้ปฏิบัติหน้าที่ผู้บริหารสถานศึกษา

ครู หมายถึง ข้าราชการครูที่ปฏิบัติหน้าที่ในการสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่างๆ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสิงห์บุรี

คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน หมายถึง ผู้แทนผู้ปกครอง ผู้แทนองค์กรชุมชน ผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้แทนศิษย์เก่า ผู้แทนพระภิกษุสงฆ์หรือผู้แทนองค์กรศาสนาในพื้นที่ ผู้ทรงคุณวุฒิ และผู้อำนวยการสถานศึกษาที่ปฏิบัติหน้าที่เลขานุการคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสิงห์บุรี

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ในการวิจัยคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยบูรณาการมาจากแนวคิดของ สุพล วังสินธ์, 2545, หน้า 23-30; วีระ บุญเจริญ, 2545, หน้า 106; สุพล พุฒคำ, 2547, หน้า 8; Bass, & Stogdill, 1990, p.237; Stogdill, 1994, pp.74-75; Yukl, 1998, pp.145-154; และ Hoy, & Miskel, 2001, pp.397-399 ประกอบด้วย ด้านบุคลิกภาพ ด้านคุณธรรมจริยธรรม ด้านความสามารถทางสติปัญญา ด้านมนุษยสัมพันธ์ และด้านทักษะการบริหาร แสดงดังภาพ 1

ภาพ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

สมมติฐานการวิจัย

ครูและคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีความคิดเห็นต่อคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสิงห์บุรี แตกต่างกัน เมื่อจำแนกตาม เพศ อายุ ระดับการศึกษา ตำแหน่งหน้าที่ และขนาดสถานศึกษาที่สังกัด